

Helder veld

In het spoor van klooster Claercamp

Voorstel publieksuitgave in relatie tot het project Klooster Claercamp

 / Cronique/ 16 februari 2010

Van het klooster zelf rest niets meer. Veel van het landschap onderging in de loop der tijden een metamorfose. De monniken zelf gaven er ooit een impuls aan: turfgraven en veenontginning in de wouden, landbouw ontwikkeling op vruchtbare zeelei. 'Ik moge verteren als ik maar nuttig ben'. Wat hetzelfde bleef was en is de ervaring van noord Friesland als een clarus campus: een 'helder veld'. Het is de ervaring van overgang van besloten naar open landschap, de aanblik van kwelders en buitendijkse slikken, de wind en de wolkenluchten op de grens van land en waddenzee. Een oord van inspiratie en re-creatie in het spoor van Claercamp.

1. Aanleiding

Ooit was Claercamp bij Rinsumageest, gevestigd in de Friese wildernis niet ver van Bonifatius' bedevaartsoord te Dokkum, het grootste moederklooster van noord Nederland en onderdeel van een Europees netwerk van Cisterciënser vestigingen. De Stichting Klooster Claercamp stelt zich ten doel de herinnering aan het middeleeuwse klooster en haar betekenis voor de regio weer tot leven te brengen. Als eerste stap om de kennis en bewustwording rond Claercamp een impuls te geven staan een aantal producten op stapel:

1. Historische studie

Een verantwoorde historisch/ archeologische uitgave over klooster Claercamp en haar regionaal bezit. Dit als start/ onderdeel van een serie standaardpublicatie over kloosters in Friesland, uitgegeven door de provincie i.s.m. de Fryske Akademy en het Fries Museum

2. Historische expositie

Inrichting van een permanente expositie over Claercamp in een eigen museale ruimte van het dorpshuis te Rinsumageest.

3. Een TV-documentaire / DVD

Een filmdocumentaire van Omrop Fryslan over Claercamp en haar betekenis voor de regio, uitgezonden via de landelijke omroep

4. Een publieksuitgave

Een uitgave voor toeristen en algemeen publiek over Claercamp en haar betekenis voor de regio, voorzien van toeristische routes en bezienswaardigheden over het erfgoed van Claercamp in NO Friesland (wouden, terpengebied t/m/ Schiermonnikoog).

Doel van dit projectvoorstel is met name een toelichting van de publieksuitgave, uitgaande van een synergetische aanpak van de verschillende producten.

2. Synergie: Claercamp en de regio

Historisch bronnenmateriaal over Claercamp, daterend uit de 12e eeuw is beperkt door de vernietiging na de protestantse Reformatie. Er moet veel met verbeeldingskracht worden

gereconstrueerd. Van het klooster rest niets meer dan het open veld vlakbij Rinsumageest met niet archeologische herinneringen in de bodem. Een plek met een herinneringssteen waar het monumentale complex ooit op een – nu afgegraven- terp heeft gestaan. Gebouwen verbonden met Claercamp staan op drie voormalige uithoven van het klooster: Sijbrandahuis (kloosterkapel), Janum (kerkmuseum) en Veenwouden (de Schierstins). Rudimenten van de dochter abdij Sion zijn bij een boerderij te Niawier met een geoefend oog nog te zien. Romaanse dorpskerken in NO Friesland vanaf de 11^e en 12^e eeuw, evenals middeleeuwse kerkgebouwen in het hart van Dokkum, zijn andere fysieke herinneringen aan de middeleeuwse tijd van Claercamp, hoewel niet altijd rechtstreeks verbonden met het klooster. Op Schiermonnikoog verwijst alleen de naam rechtstreeks naar de vroegere uithof van Claercamp op het waddeneiland. Een reconstructie en beleving van de betekenis van Claercamp anno de 21^e eeuw kan niet zonder de relatie met het erfgoed in de regio in beeld te brengen. Dit eventueel ook in combinatie met verwante kloostermemories in Friesland, elders in Nederland (Aduard bv.) en van Cisterciënser verwanten in het buitenland. Het laatste is door de Stichting al begin mee gemaakt. Plaatsing van de stichting van Claercamp in het middeleeuwse internationale kader, in navolging van de bedevaartstraditie van de Europeaan Bonifatius, sterkt ook de communicatie met internationaal bezoekerspubliek.

Presentatie van Claercamp in relatie tot haar betekenis voor de regio is een basis voor inhoudelijke synergie. Elk van de producten draagt daar aan bij. Conceptuele synergie nastreven bij de invulling van de producten is ook om praktische redenen aan te bevelen:

(a) *Bundeling van kennis en investering:*

Voor elk product optimaal gebruik maken van de gezamenlijke kennis over het klooster en haar erfgoed in de regio. Voorkomen dat er storende overlap of inconsistente informatie ontstaat. Gebruik maken van bv. een gemeenschappelijk beeldbestand aan foto's/ illustratie. Bij uitwerken van de verschillende presentaties, diversiteit bewaken / storende herhaling of uniformiteit voorkomen.

(b) *Afstemming en optimaal publieksbereik:*

Zorgdragen voor producten die elkaar inhoudelijk aanvullen (dakpanformule). Dwz.: aansluitend bij de eigen aard van het medium (beleving via film en expositie stelt andere eisen aan de inhoud dan een boek) en differentiërend naar doelgroepen (historisch geïnteresseerden c.q. toeristische bezoekers; nationaal c.q. internationaal).

Producten die op een breder publiek mikken, wekken ook de aandacht voor producten met meer verdieping. Men kan naar elkaar verwijzen.

NB.: het medium internet/ website laten we hier even buiten beschouwing, maar verdient als onderdeel van het totale pakket aan promotie en informatie-dragers grote aandacht. Selectie van tekst en beeldmateriaal van verschillende producten levert veel bruikbare content op voor een website verwijsinformatie. Ook hier conceptuele synergie in de presentatie bewaken: Claercamp en betekenis voor de regio.

3. Optie: Claercamp en bezinningstoerisme

Claercamp in NO Friesland ligt in het overgangsgebied van zuidelijke zandgronden naar het waddengebied. Het is een cultuurlandschappelijk waardevolle omgeving met veel authentieke kenmerken en cultuurhistorische/ religieus historische reminiscenties. (zie oa. de Belvédère studies van de overheid over waardevolle cultuurlandschappen in Nederland). Hedendaags bezoekers ervaren het als een oord met rust en ruimte. De actuele ervaring van het 'helder veld'. Beide aspecten bieden perspectieven voor bezinningstoerisme, mits er opvallende prikkels zijn om de vaak wat verscholen authenticiteit van het landschap nadrukkelijker te beleven. Het thema Claercamp kan hier aan bijdragen. De oorspronkelijk grondbezit en de centrumfunctie van het klooster bij Rinsumageest (handelswegen bv.) bestreek een groot deel

van de regio en vormde samen met Dokkum een bruggehoofd tussen zuid en noord. Aan de hand van het kloosterthema is een authentiek verband te leggen tussen verschillende landschappen en bezienswaardige locaties die teruggaan tot de tijd van Claercamp. Een verband dat veelzeggend is over de oorsprong en de genen van dit landschap. Het op deze manier zichtbaar maken van de kloosterhistorie van Claercamp vraagt ondersteuning door herkenbare trekroutes door het landschap en selectie van te bezoeken monastiek getinte religieus-historische locaties (oa via Kloosterpad 1453, de Schierstins), in het terpengebied op de klei (Sybrandahuis, Janum, Sion/Niawier) langs middeleeuwse Romaanse kerken daterend uit de tijd van Claercamp, onderweg naar de waddenzee en Schiermonnikoog. Dit met verwijzingen naar de relatie met andere kloostermemories in Friesland, elders in Nederland (Aduard bv.) en internationaal (Ihlow, Cisterciënser orde in Clairveaux, Braunschweig, andere locaties).

Nieuwe Claercamp kloosterroute

Een zuidelijke historische kloosterroute bestaat al: het Kloosterpad 1453 tussen Dokkum, Burgum en Drachten met verschillende bezienswaardige locaties onderweg. De route is herontdekt en gepubliceerd door landschapsarchitect Peter Karstkarel. Het boekje Kloosterpad 1453 wordt binnenkort geactualiseerd opnieuw uitgegeven door de Friese met ondersteuning van de Stichting Ynspirend NO Fryslân in het kader van bezinningstoerisme. Claercamp is al opgenomen als onderdeel van het Kloosterpad 1453. De route is door Karstkarel nu van zuid (Drachten/ Smalle Ee en klooster Karmel) naar noord geprogrammeerd (Rinsumageest/Claercamp en Dokkum/stadscentrum/Bonifatiuskapel als eindpunt).

Voor het project Claercamp zou een noordelijke vervolgroute, zoals boven aangeduid, ontwikkeld kunnen worden van Rinsumageest tot aan Schiermonnikoog. Ontwikkeling van deze route, eventueel meerdere varianten, moet zich waar mogelijk baseren op historische bronnen over Claercamp, maar kan daarnaast gebruikmaken van de Romaanse dorpskerken als monastieke ‘uithoven-nieuwe stijl’. Mogelijk kan daar ook specifieke lokale informatie over het erfgoed van Claercamp worden getoond. Het ontwikkelen van een noordelijk ‘Claercamp Kloosterpad’ kan onderdeel zijn van een regio stimuleringsproject voor bezinningstoerisme. Ontwikkeling van een dergelijk route verankerd Claercamp extra in de bestaande toeristische infrastructuur en ondersteunt de bekendheid en promotie van overige Claercamp producten.

Gewenste synergie in de productievoorbereiding: in de research van de historische studie en bij de invulling van de expositie, filmdocumentaire en publieksuitgave zou waar mogelijk hier al rekening mee gehouden moeten worden. Zoals ook in de producten de link naar het Kloosterpad 1453 niet onvermeld moet blijven.

Toekomstideaal

Het zou mooi zijn als er via het Claercampproject een populaire trekroute ontstaat vanuit Drachten/ klooster Karmel, via Claercamp/Rinsumageest en Dokkum/Bonifatiuskapel naar Schiermonnikoog. Een overgang van zuidelijk naar het noordelijk gebied, letterlijk in het voetspoor van Bonifatius (gestopt in Dokkum...) en later Claercamper monniken doortrekkend naar de eilanden voor de kust. Onderweg zijn ‘monastiek getinte’ pleisterplaatsen te bezoeken. De overtocht naar Schiermonnikoog zou op authentieke wijze kunnen met een historisch zeilend visserschip (Wierumer Aek bv.). Op het eiland zelf zal naar een authentieke pleisterplaats gezocht moeten worden. In de buurt van het beeld van de Schiere Monnik. Bv. Hotel van der Werff. Mogelijk dat op het eiland nog iets extra's verteld/geëxposeerd kan worden over de betekenis van de Claercamper uithof op dit eiland.

4. Opzet publieksuitgave

Titel:

Helder veld

In het spoor van klooster Claercamp

4.1. Doel/ functie

- Historie Claercamp als kennismaking met het klooster en gids voor regionale verkenning. Verwijzing naar bronnen (boeken, exposities, bezienswaardige monumenten) en landschappelijke routes.
- Presenteren als zoektocht naar een verborgen mysterie, waar iets van te zien is maar ook veel aan verbeeldingskracht wordt overgelaten. (zie bv. recente romanfantasie over Claercamp...).
- Bij inhoudelijke informatie ook verbanden leggen met hedendaagse actualiteit van de Benedictijner kloosterregel en kloosters in Friesland..

4.2. Doelgroep

Breed publiek. Toeristen. Populair-wetenschappelijk.

NB. De publieksuitgave verschijnt naast een historisch/archeologisch gefundeerd standaardwerk over Claercamp in de provinciale serie over de Friese kloostergeschiedenis. Een opeenvolgende verschijning is mogelijk, zodat de publieksuitgave gebruik kan maken van research en kan verwijzen naar een 'bron' studie met meer verdieping.

4.3. Vorm

Een tussenvorm van boek en informatieve brochure. Omvang tussen 75 /80 pagina's. Inhoud in drie deelthema's gespreid. Tekst en fotografie 50/50 % of 60/40 % .

Bij ieder deel verband tussen historie en actuele beleving bewaken.

Als insteek bijlage een afzonderlijke toeristische kaart NO Fryslân maken die een combinatie is van een huidige toeristische kaart NO Friesland en de eind middeleeuwse kaart van NO Friesland met alle Claercamp bezit ingetekend plus de dorpen, stad Dokkum en Schiermonnikoog en Kloosterpad 1453 tot Drachten.
Eventueel: kaart los bruikbaar maken als wegwijzer voor fiets- en wandelgebruik.

4.4. Inhoud

Korte introductie

Tragiek van verdwenen Cisterciënser klooster, ooit het grootste klooster van heel Noord Nederland, moederklooster van nationale en internationale vestigingen. Gebouwd volgens Cisterciënser traditie in de wildernis bij een stedelijk centrum. Zeehaven Dokkum ontstaan als bedevaartsoord ruim vijfhonderd jaar voor Claercamp na de moord op Bonifatius: beroemde Europeaan en kerkhervormer uit Fulda en Crediton.

Met Cisterciënser orde opnieuw impuls uit internationaal verband voor de regio (NB: deze stelling checken met historische research !). Sporen van het verdwenen klooster en het werk van monniken zijn terug te vinden in Rinsumageest en de regio.

1. Klooster Claercamp

- oprichting, omvang kloostercomplex, overzicht grondbezit regio
 - betekenis voor regionale economie, landschapsinrichting, monumenten
 - internationale betekenis: Cisterciënser orde, relatie Brunswijk, Aduard, Ihlow
- Beleving nu: historisch boek en expositie Claercamp in Rinsumageest, het grondgebied bij Rinsumageest (satellietopname Google earth), foto's veld en herinneringssteen.

2. Monnikenleven

- Bernard van Clairvaux/Claercamp naam, Cisterciënser kloosters in Friesland/ noord Europa
 - Verbeelding Claercamp binnen: leven van Cisterciënser monnik: spiritualiteit, studie, werken op het land. Verhalen / anecdotes over Claercamper monniken. r
 - Verbeelding Claercamp buiten: Rol van lekenbroeders in kloosters en buitenhoven. Praktijk en spiritualiteit hand in hand. Ora et labora (Bid en werk).
- Beleving nu:
Benedictijner spiritualiteit in dagelijks werk en management (Wil Derkse), Karmeliet Titus Brandsma/ Bonifatiusbedevaarten Dokkum/ klooster Karmel Drachten; oosters-orthodoxe monniken Hemelum, boeddhistische stupa in Hantum bij Dokkum (beeldje van Bonifatius tussen 1000 Boeddha beeldjes).

3. Uithoven op het land

- Overzicht van de historische uithoven van Claercamp
 - Functie van de uithoven/ relatie met regio ontwikkeling
 - voorbeelden landschapsinrichting a.g.v. werk van Claercamp
- Kloosterpad 1453 : handelsweg en contactroute met Smalle Ee in Drachten, Burgum en Dokkum/ Claercamp
- Beleving nu:
de drie historische uithoven + Schiermonnikoog, enkele romaanse dorpskerken, Verwijzing naar kaart met trekroutes door de Wouden (Kloosterpad 1453) en een nieuwe kloosterroute(s) over de klei : Rinsumageest/Sybrandahuis, Janum, richting Schiermonnikoog via Romaanse dorpskerken (Aalzum/Wetsens, Sion/Niawier, Hantumhuizen, Paesens-Moddergat).

Bijlage : Toeristische routekaart 'In het spoor van Claercamp'

Een actuele + historische toeristische routekaart NO Friesland incl. waddeneiland Schiermonnikoog. Tevens digitale variant op de website van Stichting Klooster Claercamp. Een historische regiokaart met ingetekend grondbezit, uithoven, dorpen, stad Dokkum, water van de Oude Paesens en Dokkumer Grootdiep/ Lauwers naar de Lauwerszee. Historische kaart Claercamp integreren in hedendaagse kaart of met transparant papier combineren op hedendaagse toeristische routekaart. Toeristische kloosterroutes profileren, liefst zuidelijk en noordelijk. Apart aandacht aan internationale verbanden: Claercamp, Aduard, Ihlow, Rittagshausen/ Brannschweig. Bonifatius stedenband Crediton, Fulda, Dokkum. Onderscheid tussen wandel/ fietsroutes en autoroutes. .

Suggesties film

Doel

Reconstructie Claercamp a.d.h. van het verhaal over de historie en authentieke locaties. Film moet nieuwsgierigheid wekken voor bezoek aan NO Friesland.

Misschien letterlijk een verteller/gids gebruiken die de mensen aan de hand neemt bij een ontdekkingstocht om Claercamp en haar betekenis terug te zoeken.

Benadering

Monastieke sfeer overbrengen door gesprekken in klooster en kerken omgeving (locaties in Friesland en buitenland). Dit evenwichtig afwisselen (zoals het monnikenritme ook was) met buitenopnames en beleving van landschap : onontgonnen veengebied (hoogveen van Alde Feanen) zoals ooit de wildernis van Claercamp was, de waddenslikken en buitendijkse kwelders waar men de ingepolderde kleigrond op won, de afgegraven veengronden met langgerekte kavelstukken die het huidige coulissenlandschap van de wouden nog bepalen; handelsroute en nu toeristische wandelroute van Kloosterpad 1453.

Rust/ verdieping in het filmverhaal door gebruik te maken van 1 deskundige gids en verteller die zowel kennis heeft van historisch/inhoudelijke achtergronden, als oog heeft voor authentieke beleving van monumenten en landschappen. Bv. [REDACTED] van het Karmelklooster De film construeert dan een beeld zoals de kijker het als bezoeker kan beleven door de identificatie met het verhaal van de gids.

Dit stelt eisen aan het script. Behalve een praktisch/ chronologische reconstructie volgens de historische tijdlijn, gaat het ook om het overbrengen van een bepaalde beleving/ sfeer die pas werkt als enige voorkennis aan aanwezig is. Bv. een opname van het kerkmuseum Janum en haar omgeving om dit te beleven als een Claercamper uithof van eeuwen her, moet vooraf gegaan zijn door vertellen over het leven van Cistercienser monnikenleven in relatie tot het werken op het land.

In de beelden een evenwichtige afwisseling bewaken van binnen en buitenleven, licht en donker, stilte en geluid, natuur en monument, het kloosterritme

Er moet zich een beeld opbouwen. Eerst nieuwsgierig: de imposantie van buitenlands kloostercomplex versus het lege veld bij Rinsumageest. Dan reconstructie van historie Claercamp, met link naar de sociaal maatschappelijke betekenis (onderwijs, zorg, landbouw, andere....), de spirituele boodschap van Cisterciënser regel, het zichtbare erfgoed van landschap en uithoven in NO Fryslân.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen